

Περίληψη - Summary

Λεωνίδας Χαραμόπουλος, «Εκδοχές του χρόνου στον ελληνικό προνεωτερικό κόσμο (17ος - αρχές 19ου αιώνα): εκκοσμίκευση, χρονική πειθαρχία, αναψυχή»

Σκοπό της παρούσας εργασίας αποτελεί η εξέταση των αντιλήψεων του χρόνου στο πολιτισμικό περιβάλλον του ελληνορθόδοξου κόσμου της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και των ελληνικών εμπορικών παροικιών της κεντρικής Ευρώπης. Με αναλυτικά πεδία τον κόσμο της λόγιας παραγωγής και της οικονομίας αναπτύσσονται ζητήματα σχετικά με τους διαφορετικούς τρόπους κατανόησης και διαχείρισης του χρόνου από τις διάφορες κοινωνικές ομάδες του ελληνικού προνεωτερικού κόσμου. Επιπλέον, αναζητούνται οι μετατοπίσεις που συμβαίνουν στους τρόπους αυτούς ανάμεσα στον 17ο και τις αρχές του 19ου αιώνα, αλλά και οι διαδικασίες δόμησης των αντιλήψεων του χρόνου στο πλαίσιο που συνθέτουν κατά τον 18ο αιώνα η ανάπτυξη του κινήματος του νεοελληνικού Διαφωτισμού και η ανάδυση των ορθόδοξων αστών εμπόρων στον οθωμανικό χώρο.

Οι αλλαγές που παρατηρούνται στον κοινωνικό, οικονομικό και πολιτισμικό πεδίο του ελληνικού προνεωτερικού κόσμου διαμορφώνουν νέες νοοτροπίες όσον αφορά την κοσμική και τη θρησκευτική σύλληψη του χρόνου, τον χρόνο εργασίας και τον ελεύθερο χρόνο, αλλά και τους χρόνους της οικονομίας. Στην έως τώρα ιστοριογραφία έχει δοθεί έμφαση στη μελέτη των πρακτικών μέτρησης του χρόνου και της χρήσης του ρολογιού για την ανάδειξη των παραπάνω νοοτροπιών. Η παρούσα εργασία διαφοροποιείται από την πλειοψηφία των προηγούμενων, καθώς δίνει έμφαση σε θεωρητικά κείμενα, σε οικονομικές και πολιτισμικές πρακτικές για να φωτίσει τα παραπάνω θέματα. Ειδικότερα, στο πρώτο κεφάλαιο μελετάται η θρησκευτική και η κοσμική αντίληψη του χρόνου όπως αναφαινόνται σε δύο εγχειρίδια ηθικού περιεχομένου που εκδίδονται την περίοδο άνθισης του νεοελληνικού Διαφωτισμού. Το πρώτο είναι γραμμένο από τον Νικόδημο Αγιορείτη, μοναχό του Αγίου Όρους, και το δεύτερο από τον Δημήτριο Δάρβαρη, λόγιο και γόνιο εμπορικής οικογένειας, ο οποίος διαβιούσε στη Βιέννη. Στα κείμενα τους αναδεικνύονται ιδεολογίες και νοοτροπίες σχετικά με την αξία της εργασίας και των δραστηριοτήτων αναψυχής. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται η λειτουργία των εφημερίδων ως εργαλείων εκκοσμίκευσης της αντίληψης του χρόνου, μέσα από την κατασκευή του παρόντος. Ως παράδειγμα χρησιμοποιείται η πρώτη ελληνική εφημερίδα που εκδιδόταν στη Βιέννη την περίοδο 1791-1797. Στο τρίτο κεφάλαιο εξετάζονται οι πειθαρχίες του χρόνου στο πεδίο της εργασίας και της αναψυχής. Το πλαίσιο επιβολής των συγκεκριμένων πειθαρχιών στην Οθωμανική Αυτοκρατορία καθοριζόταν από τη λειτουργία των συντεχνιών. Στο τελευταίο κεφάλαιο εξετάζονται οι χρόνοι των εμπορικών πρακτικών, των διαθηκών και των συμβολαίων που καθόριζαν την εκμετάλλευση της γης στο νησιωτικό περιβάλλον του Αιγαίου. Οι εκκλησιαστικοί και οι αγροτικοί χρόνοι του 17ου αιώνα μεταβάλλονται

κατά τον 18ο,εκκοσμικεύονται και προσαρμόζονται στις νέες προτεραιότητες των αναδυόμενων εμπορών.

Εν κατακλείδι, η παρούσα εργασία, μέσα από την κωδικοποίηση των παραπάνω εκδοχών του χρόνου στο πλαίσιο του ελληνικού προνεωτερικού κόσμου, στοχεύει να συνεισφέρει στη διεθνή ιστοριογραφία των αντιλήψεων του χρόνου και των διαδικασιών που αυτές δομούνται με ένα διαφορετικό παράδειγμα από αυτό των κοινωνιών της κεντρικής και δυτικής Ευρώπης, για το οποίο έχει αναπτυχθεί μια πλούσια παραγωγή.

Leonidas Charamopoulos, «Versions of time in the Greek pre-modern world (17th - beginning of 19th century): secularization, time-discipline, leisure»

The aim of this study is the examination of the perceptions of time in the cultural context of the Greek-orthodox population in the Ottoman Empire and in the Greek merchant communities of central Europe. Having as analytical fields the intellectual production and the economy, we develop questions about the different ways of comprehension and handling of time from the various social groups that construct the Greek pre-modern world. Additionally, the study tries to find the shifts that take place in these ways between the 17th and the beginning of the 19th century as well as the procedures of constructing the perceptions of time in the context composed in the 18th century by the development of the intellectual movement of Greek Enlightenment and the rise of the orthodox civil merchants in the ottoman dominion.

The changes which are noticed in the social, economic and cultural field of the Greek pre-modern world create new mentalities about the secular and the religious perception of time, about work and leisure time and about time of economic activities. The historiography so far focuses on the study of timekeeping to discover the different perceptions. The current study differentiates itself from most of the previous works because it focuses on intellectual texts, on economic and cultural practices to shed light to these perceptions. More specifically, the first chapter is concerned with the religious and the secular perception of time as they rise in two moral studies that were published during the period of Greek Enlightenment. The first text is written by Nikodimos Agioreitis, a monk in Mount Athos, and the second one is written by Dimitrios Darvaris, a scholar and son of a merchant family who lived in Vienna. In their texts someone can find ideologies and mentalities about the worth of work and leisure activities. The second chapter refers to the use of newspapers as tools for secularization of time and the construction of the present. As an example for this, we use the first Greek newspaper that was published in Vienna between 1791 and 1797. In the third chapter we examine the time-discipline in work and in leisure activities. The framework in which this kind of discipline was determined in the Ottoman Empire was

the guild system. In the last chapter we examine the time of merchant practices, of agricultural contracts and testaments in Aegean islands. The ecclesiastical and agricultural times of the 17th century shift in the 18th century, they are being secularized and adapted according to the new priorities of the socially and economically rising merchants.

In conclusion, the current study through the codification of these versions of time in the context of the Greek pre-modern world, aims to contribute to the international historiography of perceptions of time and procedures that are structured by a different example from that of the central and western European societies, which is well developed.